

Volodymyr Vasyliovych PANASYUK (1926 – 2023)

A világhírű ukrán mechanikai iskola ikonikus egyéniségének elvesztéséről egy nagyon rövid közleményben már az előző lapszámunkban megemlékeztem¹. A lapzárta előtt kapott szomorú hír tudósítását így fejeztem be:

„Meggyőződéssel hiszem és vallom, hogy a közös élmények, események nem zuhanhatnak a feledés sötét vermébe, azokat célszerű az utánunk jövő generáció(k) „információs asztalára tenni”. E célt szolgálja következő lapszámban megjelenő részletesebb nekrológ.”

A mostani folytatást tekintve már előjáróban is kijelenthetem, hogy bármilyen terjedelmű is lesz visszaemlékezésem, abban biztos vagyok, hogy sok dolog terjedelmi kötöttségek miatt nem kerül a „jövő generáció(k) információs asztalára”. A majdnem egy évszázadot (98 évet) átívelő aktív élet egyes eseményeit, szakmai pályafutás állomásait bemutatni, avagy annak csupán egyes lépéseit megemlíteni önmagában is merész vállalkozás. Ezt a dilemmát igyekszem úgy áthidalni, hogy megemlékezésemben előbb az életéhez, szakmai pályafutásához kötődő, „száraz tényeket” próbálom időrendben összefoglalni, majd pedig az emocionális kapcsolatot formáló eseményekből ragadok ki néhányat, messze nem a teljességre törekedve.

Tanulmányait és munkaköreit, beosztásait tekintve:

- 1926. február 26-án született, az akkor még Lengyelország Lublin régiójában fekvő Kraśnikban,
- 1947 - 1951, egyetemi tanulmányok Lvivben az Ivan Franko Állami Egyetem Matematika-Fizika Karán (a város neve a Szovjetunió fennállásának periódusában Lvov),
- 1951-1954, továbbképzések az Ukrán Tudományos Akadémia (UTA) Gépészeti Tudományok és Automatikai Intézetében, Lvovban (ma ez az UTA Karpenko Fizika-Mechanika Intézete UTA-KFMI, amelynek alapítója Karpenko Heorhij V.),
- 1954-1962 között előbb kutató, majd tudományos munkatárs, később laboratórium vezető,

- 1962-től az UTA-KFMI osztályvezetője,
- 1971-től az UTA-KFMI igazgatója,
- 2014 - 2023 között az UTA-KFMI tiszteletbeli igazgatója.

A tudományos életben betöltött szerepe:

- 1955, kandidátus a fizikai és matematikai tudományok területén,
- 1956, tudományos főmunkatárs.
- 1967, a tudományok doktora szilárd testek mechanikája területén,
- 1968, egyetemi tanár (professzor),
- 1972, az UTA levelező tagja matematika, mechanika és kibernetika területén,
- 1972-1993, az Orosz Elméleti és Alkalmazott Mechanikai Nemzeti Bizottság tagja,
- 1978-tól az UTA rendes tagja, az UTA az Anyagtudomány Fizikai és Műszaki Osztályának anyagtudományi és szilárdsági kérdéskörében,
- 1999-től az UTA Anyagtudomány Fizikai és Műszaki Osztályában különböző feladatokat lát el,
- 2020-tól az UTA Karpenko Fizika-Mechanika Intézet tudományos tanácsának tagja.

Hazai és nemzetközi elismerései, tevékenysége:

- 1971-től Lviv városi és regionális tanácsainak tagja,
- 1974, az UTA Dynnyk-díja² (másodikként részesült e díjban),
- 1977 és 1995, Ukrajna Állami Díja,
- 1978, a „Physicochemical Mechanics of Materials” (Ukrajna) nemzetközi szakmai folyóirat felelős szerkesztője,
- 1985-től a „Fatigue and Fracture of Engineering Materials and Structures” (UK) tanácsadó testületének tagja,
- 1986, Szovjetunió Állami Díja,
- 1989-1993, az ICF8 Nemzeti Szervező Bizottságának elnöke és megnyitó előadója (Kiev, 1993. június 8-14.),
- 1992, A Sevcsenko Tudományos Társaság tagja (Lviv). A szervezet életéről, munkásságáról 400 oldalas kiadványt jelentetett meg³ 80. születésnapjára,
- 1993, Az Európai Szerkezetintegritási Társaság (ESIS) tagja,
- 1993-tól a Nemzetközi Törési Kongresszus (ICF) alelnöke,

¹ V.V. Panasyuk (1926-2023). Anyagvizsgálók Lapja. 2023/II. p. 42.

² Az UTA Dynnyk Oleksandr M.-ről (1876.01.31. – 1950.09.22.) elnevezett díjat a mechanika és gépészet területén végzett kiemelkedő munka elismerésére alapította. Első alkalommal 1973-ban került átadásra (Savin Guriy Mikolajovics) <https://www.nas.gov.ua/EN/PersonalSite/Pages/Biography.aspx?PersonID=0000003656> (Megtekintve: 2023.11.29.)

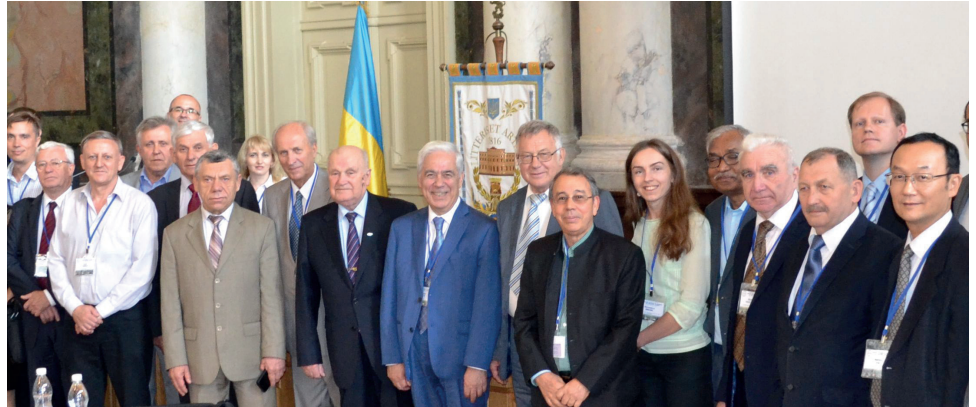
³ Proceedings of the Sevchenko Scientific Society. Vol. XVI. Materials Science and Mechanics of Materials. Lviv. 2006.

- 1993-tól az Ukrán Elméleti és Alkalmazott Mechanikai Nemzeti Bizottság tagja,
- 1993-tól az Ukrán Törésmechanikai Egyesület elnöke,
- 1994, az UTA Paton-díja.
- 1994, Ukrajna tiszteletbeli Tudósa a Tudomány és Mérnökség területén,
- 1995, Ukrán Állami Díj a „Fizikai-Kémiai Mechanika az Anyagok Törése és a Szerkezetintegritás” témakörben szervezett tanfolyamért,
- 1997, a Wroclawi Egyetem tiszteletbeli doktora (Doctor Honoris Causa),
- 2000, „ESIS Griffith Medal” kitüntetés, a törésmechanika témakörben végzett kiemelkedő tevékenységért.

Intenzív szakmai tevékenysége igen jól jellemezhető az általa összeállított 11 könyv és az 550 publikáción⁴ keresztül. E számok haláláig 19-re és több mint 600-ra bővültek. A társszerzőkkel benyújtott és elfogadott találmányainak száma meghaladja a 30-at.

Az emocionális kapcsolatunkat természetesen mindenki önállóan éltük meg. Visszagondolva találkozásainkra, a szakmai és személyes beszélgetésekre, valamint ezek kézzelfogható, – máig is élő eredményeire – nyugodt lelkiismerettel mondható, hogy a „rezonanciánk” kölcsönös volt. E mondat hiteles mind a személyeink, mind pedig az általunk képviselt csoportok tekintetében. Munkatársait messzemenően támogatta abban, hogy a nemzetközi „szakmai színpadon” elismerést szerezhessenek. Visszagondolva a Miskolcon szervezett nemzetközi rendezvényekre az első személyes találkozásunk emlékeim szerint Mályiban, 1983-ban volt, amelyet Terplán Zénó, a nemzetközi rendezvény elnöke is feljegyzett⁵. Sajnos a rendezvényen készült fényképek nincsenek birtokomban, de az tény, hogy a „V. V. Panasyuk, I. V. Ratücs, I. N. Dmytrakh: Szerkezeti anyagok ciklikus törési szívóssága korróziós közegekben” c. előadás elhangzott és a rendezvény kiadványában szerepelt⁶. Utolsó két találkozásunkra Lvivben (2018 és 2019) pedig örömmel gondolok vissza, mert mindkét alkalommal szellemileg igen friss, logikus gondolkodású, 90 év feletti

korú emberrel társaloghattam. 2018. évi találkozásunk során ünnepelhettem az UTA alapításának centenáriumát. Ennek keretében az UTA Nyugat-Ukrajna nemzetközi együttműködéseit és a további bővítésének lehetőségeit tekintette át bemutató e régió tudományának szervezeti struktúráját és akadémiai intézeteit⁷. Ez alkalomból együttműködésünk eredményeiről beszélhettem. 2019-ben pedig a Lvivben szervezett nemzetközi konferencián búcsúzhattam barátaimtól. Emlékként álljon itt két fénykép, amelynek egyike a munkához, másik pedig az utolsó koccintásunkhoz kötődik.

6th International Conference „Fracture Mechanics of Materials and Structural Integrity” Lviv, June 3-6, 2019.

Középen az ukrán zászló előtt V.V. Panasyuk, balra Z.T. Nazarcuk (a Karpenko Intézet jelenlegi igazgatója), közöttük hátrébb I. Lobanov (a Paton Intézet igazgatója), jobbra: Emmanuel Gdoutsos, mellette hátul Tóth L.

V.V. Panasyuk köszöntése a nemzetközi konferencia bankettjén

Gondolataim ide-oda ugrálnak az emlékek birodalmában, de azt is érzem, hogy visszaemlékezéseimből nem kerülhet minden a minket követő generációk „információs asztalára”. Hosszas vajudásomat és elhatározásomat követve csupán a következő három eseményt, tény emelem ki röviden közös emléktárunkból:

⁴ V. V. Panasyuk Bibliográfiája. UTA-KFMI, Lviv, 2011 (85. születésnapjára összeállítva).

⁵ Terplán K., Tóth L.: Terplán ZÉNÓ CENTENÁRIUM. Miskolc, 2021. „Megnyitó beszéd német nyelven. (GTE, MAB, NME "7th International Colloquium on Mechanical Fatigue of Metals" elnevezésű rendezvénye. Mályi, 1983. szept. 6.

⁶ Publication of the Technical University for Heavy Industry. Series C, Machinery, Vol. 34. Series 1-4. Proceedings of "7th International Colloquium on Mechanical Fatigue of Metals". VOI- 1-2- Miskolc, 1983.

⁷ Akademicsni usztanovi zahidnovo naukovo centru NAN Ukrainyini i moh Ukrainyini. Juvelejnie vidavija. Lviv, 2018.

- a fiatalabb generációk, a szakmai utánpótlás nevelésének szükségessége és módszere,
- a Griffith Medál 2000-ben,
- Csernobili katasztrófa emlékezete.

Az első témakört elintézhetném azzal is, hogy viszszaidézem életrajzából, ill. UTA sajtóközleményéből a következő mondatot:

„A tudós nagy figyelmet fordított a magasan képzett szakemberek képzésére. Tanítványai között több mint 60 doktor (DSc) és a tudomány kandidátusa van.”

Mindez igaz és követendő a közvetlen környezet szerepének megtartására és erősítésére. Panasyuk professzor azonban ennél távolabb tekintett. Régióban és „világszinten” gondolkodott. A törésmechanika tudományterületének kialakulása, gyors fejlődése a XX. század második felének terméke. Ezt a gyorsulást csak növelte a számítástechnikai eszközrendszer hihetetlen fejlődése. Így igazán nem is maradt idő az elméleti megfontolások „megkövesedésére”, hanem azonnal a gyakorlati, ipari alkalmazásokra kellett koncentrálni. Ne feledjük, a XX. század második fele a „rakétakorszaknak” is teret biztosított, amelyet az egyre növekvő szilárdságú – de egyre törékenyebb – hagyományos anyagokkal próbáltak megoldani. E tény pedig gyorsította az anyagok törési halmazával foglalkozó tudományterület fejlődését szerte a világon. Ő ezt tökéletesen látta, érezte és tenni akart a „mindennapi törésmechanika” ipari alkalmazásáért. A helyi reguláris oktatás színvonalát emelő nyári iskolák szervezését régiós jellegre erősítette és jelentőségét elismertette európai szinten is. Az 1995-ben először „Lengyel-Ukrán-Német” összefogással szervezett „Törésmechanikai Nyári Iskolát” folyamatosan bővítve 2007-ig 10 alkalommal sikerült megszerveznie. Az ESIS szintű elismertetésben fontos szerepet játszott a „Törésmechanikai Nyári Iskolák” tudományos tanácsa tagjainak és az ESIS elnökének eszmecseréje

Wroclawban 2002. szeptember 6-7-én. Jómagam az ESIS oktatással és képzéssel foglalkozó TC13 vezetőjeként is részt vehettem, nem csupán a nyári iskolák rendezés szervezőjeként és előadójaként. A megbeszélésen elhangzottakat híven foglalja össze a V.V. Panasyuk és W. Kasprzak által összeállított és 2007-ben kiadott könyv⁸ 87-96. oldalain. Álljon itt emlékül egy olyan fénykép, amely nem látható a hivatkozott dokumentumban.

*„Törésmechanikai Nyári Iskolák” és az ESIS érintett tisztségviselőinek megbeszélése
balról-jobbra: W. Kasprzak (Lengyelország), Keith Miller (az ESIS elnöke), V. V. Panasyuk (Ukrajna), L. Tóth (a z ESIS TC13 vezetője)*

A találkozó röviden összefoglalható eredménye az, hogy a „Lengyel-Ukrán-Német Törésmechanikai Nyári Iskolák” az ESIS közép-európai rendezvényeinek tekinthetők, amelyek, noha folytatódtak, de egyre inkább a „helybeliek dominanciájával”. A 2013-ban Trzebnicában szervezett 13. nyári iskola résztvevőit még rendkívül friss és energikus V.V. Panasyuk irányította. A 14. Ternopilban (Ukrajna) 2015-ben szervezett rendezvény résztvevőit pedig az alábbi kép mutatja.

A 13. Törésmechanikai Nyári Iskola résztvevői (Trzebnica)

A 14. Törésmechanikai Nyári Iskola résztvevői (Ternopil)

⁸ V.V. Panasyuk, W. Kasprzak: Summer Schools on Fracture Mechanics. SPOLOM, Lviv-Wroclaw. 2007. 294. old.

Az alapító „atyák” itt is középen láthatók, de az első sorban állók közül a második az egyetem rektora (P. Yasniy), a harmadik V. V. Panasyuk és jobbról az első A. J. Krasowsky már megelőzött azon határ átlépésében, amelyen a sors kegyetlen, de általános törvénye szerint nekünk is át kell lépni.

A második kiragadott közös emlék lehet a Griffith Medal története. Az ESIS működési rendje értelmében bármelyik kitüntetésre a Technical Committee (TC) vezetői tehetnek javaslatot felkarolva az ESIS tagjának hozzá eljuttatott gondolatát, ötletét. A már említett TC13 vezetőjeként törekedtem arra, hogy a nemzetközi szakmai életben is ismert, elismert kelet európai szakemberek is legalább a jelöltségig eljussanak. Jelöltjeim közül D. Francois, A. Pineau és K. Miller professzorok támogatásával az ESIS Díj bizottsága V.V. Panasyuk-nak ítélte a Griffith Medal-t 2000-ben. A díj átadására a San-Sebastianban megtartott ECF13 keretében került sor. Az indoklásban helyt kapott az a történelmi eseménysorozat, ahogyan a repedéscsúcs modellek kialakultak, amelyet elméletileg G.I. Barenblatt alapozott meg (1959) és V.V. Panasyuk definiálta (1959) az anyagjellemzőt rugalmas, míg Dugdale (1960) lineárisan rugalmas-ideálisan képlékeny anyagokra.

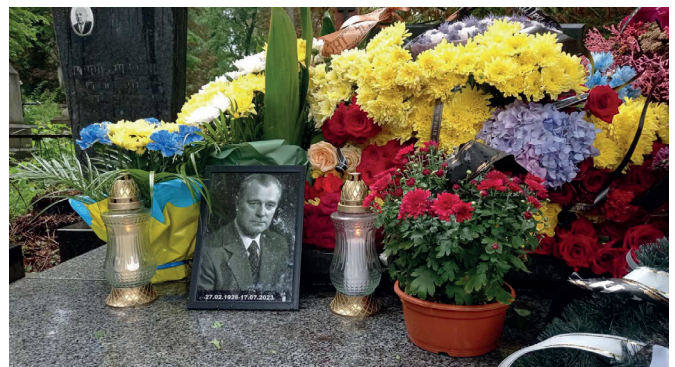
V.V. Panasyuk nemzetközi szakmai elismerése, a „Griffith Medal”

Miskolcot tekintve V.V. Panasyuk és jómagam is azt tartottuk, hogy e város egyeteme, a Miskolci Egyetem és kutatóintézete, a korábbi néven ismert „BAY-LOGI” (népszerűen fogalmazva) a „kelet-nyugati kapcsolatok nyitott kapuja”. Ennek látványos „termékei” jelentek meg a brüsszeli K+F források megnyílásával 1992-től (TINKA, LIMATOG, RIMAP, NOTCH EFFECT stb.) projektek a PECO, COPERNICUS, INCO-COPERNICUS stb. programokban. Panasyuk professzor mindig és mindenkor értő és nyitott támogatója volt a fiatalabb generáció bekapcsolásában. E gyümölcsöző együttműködés nem csupán az érintett két földrajzi régió közös

hasznát szolgálta, hanem lényegesen közelebb hozta egymáshoz Európa különböző szemléletű szakembereit. E folyamatban V.V. Panasyuk professzor keleti szomszédunk egyik kiváló szereplője volt.

A folyamatos együttműködés zuhatagából kiemelésre méltó a Csernobilban 1986. április 26-án 0:23-kor bekövetkezett események 20. évfordulóján Miskolcon szervezett nemzetközi részvételű szakmai rendezvény is, amelyen az IEA (Bécs) és az EU Energia Intézetének (Petten) képviselőin kívül Nyugat-Ukrajna meghatározó akadémiai intézeteinek vezetői és munkatársai is részt vettek. A Kievből, Harkovból és Lvivből érkezett 15 fő – közülük hét fő az UTA tagja – jelentősen bővítette mind a szakmai ismereteket, mind pedig a személyes kapcsolatokat. Kettőnk viszonylatában ez azt is jelenthette, hogy az általa szerkesztett két, ukrán nyelvű könyvben több fejezetet is írhattam^{9,10}, ukrán barátaimmal, ill. az intézet által kiadott, angol nyelven is megjelenő, 1965-ben alapított szakmai folyóirat nemzetközi szerkesztő bizottságának tagja lehetek¹¹.

A sors megkerülhetetlen törvénye mindig és mindenkinek diktálja a „kezdet és a vég” dátumait. V. V. Panasyuk professzornak ezeket 1926. február 27. és 2023. július 17. jelölik. A két dátum között eltelt 35.569 nap nyújtotta azt a keretet, amelybe egy sikeres alkotó élet eredményei megszülethettek. A több 3 milliárdot meghaladó szívdobbanás nem csupán a szív rettenetes erejére, energiájára utalhat, hanem arra a teljesítményre is, amelyet hordozója, V. V. Panasyuk szakmai munkásságával felmutatott. Engedd meg, hogy az általad ismert szakemberek és jómagam nevében búcsúzzak Tőled! Nyugodj békében végső nyughelyeden!

V.V. Panasyuk sírhelye

Tóth László
ny. egyetemi tanár